

Kas eesti keelel on Eestis hea elada?

BIRUTE KLAAS

Eesti keelenõukogu esimees, Tartu Ülikooli õppeprorektor, professor

Artiklis vaatan lähemalt eesti keelega seonduvat keelestrateegilistes võtmevaldkondades, lähtudes Vabariigi Valitsuses 5. augustil 2004. heaks kiidetud **eesti keele arendamise strateegiast (2004–2010)**[\[1\]](#). Tähelepanu suunamisega keelevaldkonnale väljendas riik oma selgelt sõnastatud suhtumist: eesti keele kui rahvusliku ja riikliku identiteedi aluse hea käekäik on Eesti Vabariigi jaoks äärmiselt oluline. Keelestrateegia tegevuskavva kuulub ka seatud eesmärkideni jõudmise vahetõttude tegemine, et analüüsida edenemise edukust ja tuua välja ülesannete täitmist takistavad tegurid. Vahehindamine ehk **seire** on Eesti keelenõukogu[\[2\]](#) ülesanne.

2006. aasta lõpuks valmis strateegia kahe esimese aasta tulemusi iseloomustanud vahetõttude, 2009. aasta alguses esitatud seire võttis kokku 2007. ja 2008. aasta saavutused ja vajakajäämised. Seire aluseks on strateegia täitmise pikem analüüs, mis on kättesaadav Eesti keelenõukogu veebilehel.[\[3\]](#) Seire on koostatud keelestrateegia struktuuri järgival: iga peatükk algab püstitatud eesmärgi meenutamise, millele järgneb tegevuste lühiseloomustus ning täidetud, täitmisel olevate ja täitmata ülesannete loetelu. Analüüsitud on ka täitmist takistavaid tegureid ja lisatud ettepanekud, kuidas protsessi edasi juhtida.

Seire (nagu ka strateegia) on jagatud 14 peatükiks:

1. Eesti kirjakeel. Eesti keelekorraldus
2. Eesti kirjakeel. Eesti keele kaitse ja järelevalve
3. Eesti kirjakeel. Eesti keele mainekujundus
4. Eesti kirjakeel. Haridus ja eesti keele õpe. Eestikeelne üldharidus
5. Eesti kirjakeel. Haridus ja eesti keele õpe. Muukeelne haridus
6. Eesti kirjakeel. Haridus ja eesti keele õpe. Kutseharidus
7. Eesti kirjakeel. Haridus ja eesti keele õpe. Kõrgharidus
8. Eesti keele uurimine ja keelekogud
9. Eesti keele keeletehnoloogiline tugi
10. Eesti keele erikujud. Eesti keele piirkondlikud erikujud
11. Eesti keele erikujud. Väliseestlaste keel
12. Eesti keele erikujud. Viipekeel ja keeleliste erivajadustega inimeste keelekasutus
13. Eesti keel ja teised keeled
14. Eesti keele arendamise strateegia (2004–2010) rahastamise põhimõtted

Keelenõukogu on käivitanud ka iga kahe aasta tagant toimuvate keelefoorumite sarja, kus kokku tulnud keeletespialistide, õpetajate, poliitikute, ajakirjanike ja kõigi keelehuvilistega arutatakse läbi viimase kahe aasta keelevaldkonna seisund. Nii toimus viimase seire esitlemiseks 21.

jaanuaril Tallinnas **II keelefoorum**, kus teemaks 2007. ja 2008. aastal keelevaldkonnas toimunud oluliste tegevuste tutvustamine ja olukorra analüüs. Foorumil esines ka president Toomas Hendrik Ilves, kes muu hulgas tundis muret eesti keele sõnavara vaesuse pärast, esitades retoorilise küsimuse: „Kuhu on jäänud tänapäeva Aavikud!“ Pika ja sisulise analüüsi tegi haridus- ja teadusminister Tõnis Lukas. Ettekannetele lisaks oli foorumil kaks elavat diskussiooni teemadel „Keel ja majandus“ (juhtisid Eesti Keele Instituudi direktor prof Urmas Sutrop ja finantsanalüütik ning ajakirjanik Aavo Kokk) ning „Keel ja kool“ (juhtis professor Martin Ehala).

Nii 2007. kui ka 2009. aasta foorumi väliseksperdina vaagis Eesti keelevaldkonnas viimastel aastatel toimunud tegemisi Soome Kodumaa Keelte Uurimiskeskuse direktor dr Pirkko Nuolijärvi, kes võrdles Eesti ja Soome keelevaldkonna suunamist ja avaldas tunnustust keelekeskkonna süsteemse ning tulemusliku arendamise eest. Nuolijärvi tõi välja ka tegevuste olulised pidurid – keelevaldkonna liigse politiseerituse, aga ka majanduslike huvide ja keelehuvide kohatise vasturääkivuse, mis mõlemad nõuavad tähelepanu ega võimalda kavandatut alati kiiresti ja eesmärgipäraselt ellu viia.

Strateegiale ja seiretele on kohati ette heidetud vähest fookustatust, soovi tegelda kõigi ja kõigega. See võib kaasa tuua laialivalgumise ja eri tasandi tegevuste pelga loetlemise, mis ei anna selget ettekujutust, mis siis Eesti riigi ja meie kõigi jaoks võiks olla kõige olulisem. Strateegial on oma **võtmevaldkonnad** ja selle kõige tähtsama piiritlemiseks peaksimegi keele võtmevaldkondades toimunud muutused üle vaatama. **Keelekorraldus ja keelehoole, keelekaitse, haridus ja keeleõpe, keeleuurimine, keeletehnoloogilise toe loomine** on välja toodud nii strateegias kui ka seires enim tähelepanu ja hoolt nõudvatena. See, et „eesti keel oleks Eesti territooriumil areneva tänapäevase kõrgtehnoloogilise ning avatud paljurahvuselise ühiskonna põhiline suhtlemisvahend“ (tsitaat keelestrateegiast) ongi eesmärk, mida kavandatud tegevused silmas peavad. Lihtsalt seletatuna: maailmas peaks alles jääma üks ala, üks riik, kus eesti keelt kasutatakse kõigis valdkondades kodust kõrghariduse ja teaduseni; kuigi Eesti riigi kodanikud ja elanikud oskavad ja kasutavad paljusid keeli, on siin igal pool võimalik eesti keeles hakkama saada.

Tõepoolest, keele säilimise ja arenemise jaoks on kõige tähtsam see, et teda kasutatakse. Kasutamiseks peab aga keel ise omama väljendusvahendeid kõigi eluvaldkondade jaoks kunstist ja rahvusteadustest kõrgtehnoloogia ning loodus-täppisteadusteni välja; keelekeskkonna õiguslik regulatsioon peab tagama nii keele kasutamise, kaitse kui ka arengu jaoks toetavad tingimused; hariduse ja keeleõppega tagame keele kestmise põlvkonnast põlvkonda ja selle, et mis tahes keelse kooli lõpetaja Eesti riigis on suuteline õpinguid jätkama ja/või eestikeelses keskkonnas töötama. Ka eesti keele staatus Euroopa Liidu ametliku keelena seab eesti keele harimisele, arendamisele ja õppimisele senisest märksa suuremad nõuded. Väga oluline on ka hoolitseda keele kui ressursi eest, sest korrastatud kirjakeelel tuginevad halduskeel, õpetuskeel, teaduskeel, avaliku teabe keel jpm, mis on ühiskonna ja riigi toimimise vältimatud eeldused.

Viimastel aastatel on Eesti keelevaldkonnas toimunud paljugi märkimisväärset. Edukale tegevusele aitas kaasa kindlasti ka see, et need aastad möödusid majanduskasvu tingimustes, mis lubasid käivitada ja rahastada mitmeid riiklikke programme, eraldada raha uurimis- ja arendustegevuseks.

Kuna **keele tehnoloogilise toe loomine** on olnud üks valdkonna olulisemaid ülesandeid, siis tõstaksin riiklike programmide seast esile just 2006. a käivitunud programmi „Eesti keele keele tehnoloogiline tugi (2006–2010)”, kus kavandatud tegevused on ka kõik ette nähtud ulatuses täidetud. 2008. aastal rahastati kokku 23 projekti, mis on taganud keeleressursside arendamises märkimisväärseid edasiminekuid: näiteks eesti keele koondkorpuse maht on nüüdseks umbes 180 miljonit sõna; eesti kõnekeele (suulise keele) korpuse maht on umbes 365 tundi kõnet; loodud on erikorpused, mis on vajalikud kitsamalt piiritletud ülesannete täitmiseks: näiteks inglise-eesti (euro)seadustekstide paralleelkorpus sisaldab 12 miljonit sõna.

Oluline on see, et ka teiste riiklike programmide, näiteks eesti keele ja rahvusliku mälu (2004–2008), rahvuskaaslaste programmi (2004–2008), eesti keele ja kultuuri välisõppe programmi ja hõimurahvaste programmi (2005–2009) rahastamine on olnud järjepidev ning projektidele eraldatavad summad on suurenenud. 2008. aastal käivitusid eestikeelse terminoloogia toetamise (2008–2012), eestikeelsete kõrgkooliõpikute koostamise ja väljaandmise (2008–2012) ning keeleõppe arendamise (2007–2010) programm. Kui kõik läheb kavandatult, ilmub meil igal aastal kümnekond erinevate erialade üliõpilastele mõeldud õpikut või käsiraamatut, kus on läbi töötatud oskussõnavara mäendusest, geneetikast, patoloogiast tähendusõpetuse ja logopeediani välja. Kultuuriministeeriumi eelarvest on rahastatud lõunaeesti keele ja kultuuri programmi (2000–2004; 2005–2009) ning Setomaa riiklikku kultuuriprogrammi (2006–2009). Lisaks on Kultuuriministeerium algatanud Kihnu kultuuriruumi (2008–2010) ja saarte pärimusliku kultuurikeskkonna (2008–2010) programmi.

Eesti keele uurimise olukorda võib pidada suhteliselt heaks, kuigi puudust tuntakse mahukatest tervikkäsitlustest ja kvalifitseeritud uurijatest. Tähelepanuväärseima väljaandena on seires nimetatud „Eesti kirjakeele seletussõnaraamatu” valmimist. Eestikeelsete tervikkäsitluste puudumine on peasjalikult tingitud teadlaste vähesest motiveeritusest nende kirjutamiseks ja koostamiseks. Kuna teadusrahastamise, aga ka akadeemilistele kohtadele valimise ja tagasivalimise jaoks annavad hindamisel oluliselt suurema väärtuse monograafiate asemel rahvusvahelistes teadusajakirjades publitseeritud artiklid, on humanitaarteadlased investeerinud oma aega pigem näiteks kolme kümneleheküljelisse artiklisse kui 300-leheküljelisse tervikkäsitlusesse. Esimene annab teadusteema (ja seega ka raha) taotlemiseks vajaliku hulga publikatsioone, teine aga mitte. Samas võtab artiklite kirjutamine monograafiaga võrreldes kordades vähem aega. Üle ega ümber ei saa teaduse keelest. Inglise keel on muutunud teaduse *lingua franca*'ks ja eestikeelsete teadusartiklite ja kraaditööde arv väheneb aasta-aastalt. Kui nõukogude ajal toimus väitekirjade kirjutamine ja kaitsmine vene keeles sunniviisiliselt, siis praegu eelistab enamik teadlasi publitseerida võõrkeeles samuti keskkonna surve tõttu. Ja nendeks survestajateks on akadeemilise maailma reeglid, mis väärtustavad enam ingliskeelseid artikleid ja publitseerimist välismaal. Missiooniteadlike teadlaste eestikeelne toodang on paljuski nende eralõbu, mis akadeemilise tegevuse hindamisel arvesse ei lähe. Ja survestajaks on ka lihtsalt väikekeelte jaoks karm reaalsus: et toodang teadusmaailmas leviks, peavad see olema ingliskeelne.

Keele edukaks toimimiseks on vaja kindlustada ja reguleerida ka tema õigusruum.

Keeleõigusliku keskkonna muudatustest väärrib eraldi rõhutamist asjaolu, et põhiseaduse preambulis on lisatud eesti keele kaitse klausel ja algatatud on uue keeleseaduse väljatöötamine. Kuigi eesti keele kaitse ja järelevalve on teema, mis seires paistab silma täitmata ülesannete suure hulga poolest, suunduvad need täitmata tegevused paljuski keeleseaduse uue

redaktsiooni ettevalmistamisse. Siiski takistab mõningane ebapiisav reguleerimine eesti keele kui riigikeele toimimist kõikides eluvaldkondades, seda nii asjaajamise ja tarbijateabe osas kui ka sellistes demokraatia toimimise seisukohalt olulistes valdkondades nagu valimisreklaami keelsus ning rahvaesindajate ja kohalike omavalitsuste valitavate tippametnike eesti keele oskus.

Keelekaitset on vaadeldud valdavalt järelevalve kontekstis, keskendudes ennekõike mitte-eestlaste keelekasutusele. Eesti keele säilimine ja areng sõltub aga eelkõige sellest, milline on eestlaste emakeeleoskus ning hoiak emakeele suhtes, keele maine. Keelealase **mainekujunduse** ülesanne ongi suurendada keeleteadlikkust, kujundada hoiakuid ja populariseerida head keelt ühiskonnas laiemalt, et tagada keelele soodne maine kasutajate hulgas ja kõrge staatus ühiskonnas tervikuna. Hinnates eesti keele mainet kujundavaid tegureid, tuleb esile tuua rahvuslike ja konservatiivsete väärtuste märgatavat esiletõusu 2007. aastal, mis toetavad positiivseid eelhoiakuid eesti keele suhtes. Keelest on hakatud rohkem rääkima ja kirjutama, korrektset keelekasutust väärtustama, haridus- ja teadusministri soovitusel on kõrgkoolide õppekavadesse ilmunud või ilmumas eesti keele väljendusoskust õpetavaid aineid jne.

Eesti keele hoidmine ja arendamine kõrghariduses ja teaduses on kindlasti elujõulise keele säilimise üks olulisemaid indikaatoreid, kuna loob eeldused kultuuri kestmiseks ja edendamiseks, rääkimata panusest Euroopa ja maailma kultuurilise ja keelelise mitmekesisuse säilimisse. Miljonilise emakeelse kõnelejaskonnaga keel kõrghariduse ja teaduskeelena on kindlasti eestlaste suurimaid saavutusi. On asjakohane ja ajast sõltuv, et kõrghariduse arengutes otsitakse tasakaalu rahvusliku ja rahvusvahelise vahel ja kõrgkoolide juhtkonnad püüavad langetada otsuseid, mis tagaksid koolile ühelt poolt rahvusvahelise avatuse ja nähtavuse, teisalt säilitaksid ja arendaksid eestikeelset õpet kõigil erialadel. Eesti kõrghariduse rahvusvahelistumise strateegia näitab küll suunda doktoriõppe muutumisele ingliskeelseks, ka magistri- ja bakalaureuseõppes on mõnevõrra kasvamas inglise ja ka vene keele osakaal, kuid mõistlik tasakaal rahvusvahelise ja eestikeelse õppe vahel on vähemalt seni säilinud.

2003. aasta sügisel tähistas Tartu ülikool 200 aasta möödumist eesti keele ülikooliõppe algusest. Sel aastal avati Tartu ülikoolis eesti ja soome keele lektoraat, mis esmakordselt maailmas arvas eesti keele ja soome keele ülikoolis õpetatavate ainete hulka. Käesoleval aastal tähistab eestikeelne ülikool oma 90. aastapäeva. Eesti keel kõrghariduse ja teaduse keelena on Euroopa mastaapides muidugi nooruke ja samas ka unikaalne: vaevalt võiks Euroopas peale islandi keele nimetada veel mõnda nii väikese kõnelejaskonnaga keelt, mis on suutnud välja arendada emakeelse kõrghariduse ja teaduse. Eesti keel oma miljoni emakeelse kasutajaga ei kuulu sotsiolingvistiliste määratluste järgi ohustatud keelte hulka, kuid hinnates objektiivselt survet muuta kõrgharidus ükskeelseks ehk siis ingliskeelseks, on vaja analüüsida selles tendentsis peituvaid ohte eesti keele jaoks. Kuigi Euroopa Liit on otsustanud tagada uutele liitujatele keelelise võrdsuse, on selge, et tegemist on rahamahuka projektiga. Pealegi peab ka Eesti ise tegema suuri investeeringuid, et kindlustada vajalik tõlkide, tõlkijate ja ametnike armee. Tegemist ei ole n-ö ühekordse investeeringuga: koolitame 180 noort tõlki ja unustame probleemi neljakümneks aastaks. Konverentsitõlk on üks enim psüühikat kurnavatest ametitest, mistõttu täiskohaga töötav eurotõlk otsib endale sageli viie-kuue aasta pärast rahulikuma töö.

Kindlasti peame arvestama asjaoluga, et inglise keele prestiiž tõuseb jätkuvalt. Ka Eestis, eriti suuremates linnades, on võimalik hakkama saada ainult inglise keeles. Tartu välisüliõpilased

kurdavad, et ei saa piisavalt eesti keelt praktiseerida, sest eestlased lähevad pigem inglise keelele üle, kui ootavad kannatlikult, millal välismaalane oma konarlikus eesti keeles lause lõpetab. Rahvusvaheliste ettevõtete töökeel Eestis on tavaliselt inglise keel. Väga hea inglise keele oskus on muutunud karjääritegemise vältimatuks eelduseks nii kodu- kui ka välismaal.

Ülikoolidevaheline konkurents on veelgi ägenemas. Kuna lähema viie aasta jooksul väheneb gümnaasiumilõpetajate arv ligemale poole võrra, ei jätku kõrgkoolidele lihtsalt enam üliõpilasi. Tõenäoliselt on selleks ajaks oma ukseid sulgenud või sulgemas enamik 1990. aastate liberaalse hariduspoliitika tagajärjel tekkinud Eesti erakõrgkoolidest ja tugevad teadusülikoolid lihtsalt peavad hankima üliõpilasi ka välismaalt. Et hõivata võimalikult suuremat osa koolitusturust, on vaja pakkuda järjest enam ingliskeelset õpet. Kas eestikeelse õppe asemel ja kuidas siis jääb eestlaste põhiseadusliku õigusega õppida emakeeles. Kuidas siis jääb ka ajaloolise järjepidevusega, millele me toetume. Ajalooline järjepidevus on meie eelis, aga tegelikult ka meie kohustus järeltulevate põlvkondade ees. Lahendus on pakkuda mõlemat – nii ingliskeelseid kursusi kui ka emakeelset õpet. Mõõnan, et see on kokkuvõttes palju kallim kui vahetada näiteks kümne aasta jooksul kõrgkoolides eestikeelne õpetus ingliskeelse vastu. Emakeelse kõrghariduse ülalpidamine on Eesti riigi väiksust arvestades maksumaksjale suhteliselt kallis, kuid ka meie president, parlament ja ministriumid on Eesti riigi väiksust arvestades maksumaksjale kallis. Kui tegevusi ja institutsioone hinnata ainult kasumlikkuse seisukohalt, siis võiks jõuda absurdse küsimuseni: kas Eesti riik kui äriprojekt on üldse otstarbekas. Kuid nii nagu ei saa hinnata Eesti riigi kui äriprojekti otstarbekust, nii ei saa mõõta ka emakeelse kõrghariduse ülalpidamist ainult kasumlikkusest lähtuvalt.

Väga positiivseks tuleb pidada ka seda, et viimastel aastatel räägitakse üha enam **eesti keele õppimisest ja õpetamisest välismaa ülikoolides**. Eesti riigi huvides on kindlasti Eesti-sõbralike inimeste rohkus väljaspool Eestit. Nutikad riigid on juba ammu aru saanud sellise pehme välispoliitika kasuteguritest ja toetavad oma maa, keele ja kultuuri õpetamist ja tutvustamist välismaal. Näiteks Soome riik toetab soome keele õpetamist peaaegu üheksakümnes välisülikoolis. Eesti keele ja kultuuri akadeemilise välisõppe programm näeb ette õpetuskeskuste asutamise välisülikoolidesse koos õpetajate ettevalmistuse ja täienduskoolitusega, stipendiumitega uurimis- ja õppetööks Eestis ning õppevara arendamisega. Praegu töötavad Eesti riigi toel lektorid Peterburis, Vilniuses, Göttingenis, Pariisis, Varssavis, Glasgows, Lvivis ja täitmisel on lektoraat Brnos. Ambitsioonikad plaanid näevad eesti keele lektori saatmist Hiinasse, järjekorras ootab mitu Euroopa mainekat ülikooli. Mida rohkem on maailmas inimesi, kes õpivad eesti keelt ja tunnevad huvi Eesti vastu, seda rohkem võime ka loota välisüliõpilasi oma kõrgkoolidesse. Üliõpilaste liikumine võiks eeldatavasti kaasa tuua ka huvi suurenemise eesti keele ja kultuuri vastu. Pakuvad ju Eesti kõrgkoolid eri pikkuse ja tasemega eesti keele kursusi, alates kogu aasta kestvast ettevalmistusprogrammist ja lõpetades traditsiooniliste neli tundi nädalas ja üks-kaks semestrit kestvate eesti keele kursustega välisüliõpilastele.

Üldhariduse valdkonnas väärrib rõhutamist, et koostatava riikliku õppekava projektis tähtsustatakse eesti keelt senisest enam, samas ei ole selle õpetamiseks ette nähtud tundide arvu kavandatud õpetajaskonna soovitudele vastavalt. Keelenõukogu on ka haridus- ja teadusministrile väljendanud oma muret riikliku õppekava reformiga kavandatavate muudatuste pärast vähendada eesti keele kohustuslike kursuste arvu gümnaasiumiastmes 25% võrra. Eesti keele ja kirjanduse tundide sellises mahus vähenemine ei taga gümnaasiumiõpilaste

keelekasutusharjumuste omandamist ja satub vastuollu kõrgkoolidele antud soovitusega eesti keele väljendusõppe sisseviimiseks kõikidel erialadel. Ka keelefoorumi diskussioonides kumas läbi nii õpetajate, õppejõudude kui ka tööandjate mure noorte kehva emakeeleoskuse pärast ja soovitus kaasata ka teiste ainete õpetajad väljendusõpetuse protsessi. Kui viimased viisteist aastat on pidevalt räägitud muukeelsete integratsioonist ja riigikeele õppest, suunatud sellele nii riigi kui ka Euroopa tähelepanu ja ressursi, siis eesti keel emakeelena ja emakeeleõpetajate roll on pälvinud paljude meelet liiga vähe tähelepanu. Õppejõudude meelest on vähenenud ülikooli tulevate gümnaasiumilõpetajate keeleoskus ning sellega seoses ähmastunud ka nende maailmapilt. Tööandjad kurdavad, et kõrgkoolitatud noored ei saa hakkama tööalaste kirjade veatu koostamisega. Järjest enam risustab meie keelt kantseliit. Ka oma kolleegidelt Tartu Ülikoolis olen kuulnud palju kurtmist üliõpilaste emakeeleoskuse taseme ja puuduliku stiilitunnetuse üle. Näiteks ei saa üliõpilane sageli aru, et MSNis kasutatav eesti keel ei sobi õppejõule saadetavasse elektronkirja ja doktoritööd juhendav professor on sunnitud oma õpilase uurimust lugedes kulutama suure osa oma ajast õigekeele- ja sõnastusvigade parandamisele. Sellised hinnangud põhinevad muidugi õppejõudude subjektiivsel kogemusel, sest kirjakeeleoskuse (normeeritud kirjakeele) taseme languse kohta ei saa midagi väita. Pole konkreetseid võrdlusandmeid, milline tase on olnud enne ja milline see on nüüd võrreldes varasemaga. Alustasin oma õppejõukarjääri 1980. aastatel ja ka sellest ajast meenub mulle eesti keele kateedri kolleegide pahameel, et üliõpilaste kirjatükid näitavad nii autorite keelelist äbarikkust kui ka lauslollust. Ehk peaksimegi esmalt uurima eestikeelse gümnaasiumi lõpetajate eesti keele oskust Saan väga hästi aru õpetajate, õppejõudude, aga ka tööandjate murest kehva emakeeleoskusega õppurite ja töötajate pärast, kuid kui kehv see oskus on, me ju päris täpselt ei teagi.

Alus keele elujõulisusele pannakse muidugi kodus ja koolis. Kõrgkool saab seda elujõudu lisada. Seda ta peabki tegema, et säilitada ja arendada ka kõrghariduse ja teaduse keelt. Kui noor spetsialist ei saa hakkama keeleliselt ja stiililt korrektse ametikirja koostamisega ning üliõpilane saadab professorile e-kirja, kus ta kõnetab teda kui sõbrannat, on noore inimese emakeeleoskuse ja eri keelestiilide valdamisega midagi lahti.

Seiratava ajavahemiku üks olulisemaid muutusi oli kindlasti 2007/2008. õppeaastal alanud **kohustuslik üleminek osalisele eestikeelsele õppele muukeelses üldhariduskoolis**. Mahukatel uuringutel põhinevate järelduste kohaselt on kasvanud nii muukeelsete noorte huvi eesti keele vastu kui ka tööturule sisenevate noorte mitte-eestlaste eesti keele oskus. Nii toob ka „Eesti lõimumiskava 2008–2013“^[4] välja, et praeguste noorte ja keskealiste Eesti elanike seas on ühiseks suhtluskeeleks kujunenud eesti keel. Seires on eraldi välja toodud venekeelsete kutsekoolide lõpetajate probleemid, mis nõuavad lähiaastatel lahendamist. Eesmärk, et ka muukeelse kutsekooli lõpetaja saaks edukalt hakkama eestikeelses töökeskkonnas või eestikeelses jätkuõppes, ei ole praeguseks täitunud.

Diskussioonid keele rollist ühiskonnas on iseloomulikud kogu Euroopale. Osalesin 2008. aasta sügisel Leedus toimunud rahvusvahelisel Euroopa mitmekeelsuse konverentsil, mille osavõtjaskond oli väga mitmekesine oma taustalt ja arusaamadelt keele rollist suhtlusvahendina ja riikliku identiteedi kujundajana emakeele ja teiste keelte vahelises kontekstis üleilmastuvas Euroopas. Samuti oldi väga erineval seisukohal keele arengu ja sel teel valitsevate ohtude suhtes. Ühelt poolt kõlas manitsusi hoolitseda ilusa ja arhailise emakeele puhtuse eest, rõhutati vajadust tagada avalikus ruumis normidele vastav keelekasutus nii kõnes, sh avalikud esinemised, kui ka

kirjas. Paljud õpetajad väljendasid rahulolematust varajase võõrkeeleeõpetuse alustamise vastu koolides (alates 2. klassist), mis võib pedagoogide sõnul takistada hea emakeeleoskuse kujunemist. Teisalt kuulutas näiteks Hollandit esindav Tilburgi ülikooli sotsiolingvistika professor Guus Extra inglise keele kui õppekeele vältimatut võidukäiku Hollandi ülikoolides, mis on kohe jõudmas ka gümnaasiumidesse, valades oma ülimalt pragmaatilise suhtumisega keele rolli konverentsi kohati niigi kuumenenud õhkkonnas veel omakorda õli tulle. Keelel on inimese, riigi, ühiskonna ja kultuuri jaoks mitu rolli: olles esmaselt suhtlusvahend, täidab keel nii sümboli, identiteedi looja kui ka kultuuri kandja ülesannet. Sageli tekivadki vastuolud keele ühe või teise rolli absolutiseerimises või selles, et jäetakse tähelepanuta keelt ja tema kandjaid tabanud muutused.

Tulles tagasi pealkirjas sõnastatud küsimuse juurde, võib 2006. ja 2009. aasta seirele toetudes tõdeda, et eesti keele olukord Eestis on hea. Kindlasti on aga oluline läbimõeldud ja riiklikult reguleeritud keelevaldkonna tegevuskava ka edaspidiseks. Kuigi 2004. aastal kavandatud ülesannete täitmiseks on meil aega 2010. aastani, on keelenõukogu alustanud jätkustrateegia väljatöötamist ja peab väga oluliseks riikliku kooskõla saavutamist keelevaldkonna küsimustes, sh eesti keele arendamise strateegia jätkuprogrammi arutamist Riigikogus.

[1] <http://ekn.hm.ee/keelestrateegia>

[2] Eesti keelenõukogu on Haridus- ja Teadusministeeriumi juurde moodustatud ekspertkogu, kelle ülesanne on nõustada ministrit keelevaldkonna küsimustes, aga ka laiemalt valdkonna seisundi jälgimine ja strateegiline suunamine.

[3] <http://ekn.hm.ee/>

[4] http://www.valitsus.ee/failid/Eesti_l_imumiskava.pdf